

Väittelyä

Muutamia reunamuistutuksia L. Postin artikkeliin »Viron dentaaliklusiilin astevaihtelusta»

LAURI POSTI on Virittäjässä 1950 ss. 270—80 julkaissut erittäin mielenkiintoisen kirjoituksen Viron dentaaliklusiilin astevaihtelusta. Kun minulla ei ole käytettävissäni Johansenin Estlandliste-teosta, en voisanoa mitään noiden neljän silmään pistävän tapauksen johdosta. Haluaisin vain kosketella Postin superstraatti-hypoteesia, joka minusta ei tunnu uskottavalta. Virolaisten ja saksalaisten suhteet ovat kautta aikojen olleet sellaiset, etteivät virolaiset tietoisesti ole olleet halukkaita ottamaan vastaan saksalaisilta mitään, kaikkein vähimmän jo valloituksen ensimmäisinä vuosisatoina. Mitä taas tulee tiedottomaan vaikutukseen, niin on pidettävä muistissa, että saksalaisia oli Viron alueella verrattain vähän eivätkä nekään halunneet oppia viroa (eivät edes papit, kerjäläismunkkeja lukuunottamatta, joiden vaikutusvaltaa ei silti sovi

yliarvioida). En saata ymmärtää sitäkään, miksi alasaksan vaikutusmahdollisuudet eivät olisi olleet eteläviron alueella yhtä suotuisat kuin pohjoisempana. Olisiko saksalaisia ollut huomattavasti vähemmän viron etelämurteiden alueella, vai olisivatko etelävirolaiset olleet aito- tai umpivirolaisempia kuin pohjoisvirolaiset? Tuskin tällaisia olettamuksia voidaan todistaa, sen paremmin kuin valitettavasti yleensäkin substraatti- tai superstraatti-hypoteeseja, joiden tarkempi toteennäyttäminen useimmiten näyttää miltei mahdottomalta, vaikka semmoisten ilmiöiden olemassaoloa ei itse asiassa käy kieltäminen.

D on aito virolainen äänne, jonka *t*:stä kehitymisessä ja leviämässä en osaa nähdä mitään vierasta vaikutusta, semmoinen heikkeneminen vokaalien välissä kun on yleisfoneettista laatua. Sitä tavataan esim. saksassa, jossa »binnenhochdeutsche Konsonantenschwächung'in» tuloksena esiintyvät »halblenis»-äänteet.¹ Samanlaista heikkenemistä esiintyy mm. Schleswig-Holsteinissa, kuten henkilökohtaisestikin olen voinut todeta, ja se on tanskan sekä lounaisnorjan karakteristisia piirteitä.² Omituista *t*:n heikkenemistä esiintyy myös Amerikan englannissa. Soinnittomien klusiilien heikkeneminen on tapahtunut romaanisissakin kielissä, tuloksena kato, soinnillinen spirantti tai klusiili. Viron kaltaiset puolisoinnilliset klusiilit tuntee myös tšuvassin kieli. Altain turkkilaismurteissa esiintyy *t* > *d* prof. POPPEN yst. tiedonannon mukaan. Kun pohjoisvirossa heikossa asteessa tietyissä asemissa päädyttiin katoon, niin ei *t*:n heikkenemiseen ollut mitään estettä, vaan päinvastoin se seikka, ettei sen vastakohtana ollut mitään sen heikompaa dentaalia, oli omiaan suosimaan sen kehittymistä.

Nähtävästi »spirantti katosi etelässä kaikista asemista aikaisemmin kuin pohjoisessa».³ Pohjoisvirossa kato näyttää tapahtuneen asteittain, mihin tavallaan viittaa myös lyhyen pääpainollisen tavun jälkeinen edustus. Samaa aikaan on pohjoisvirossa tullut voimaan tuo tärkeä sääntö, ettei lyhyen ensimmäisen tavun jälkeen saa esiintyä mitään hiatusta toisen ja kolmannen tavun rajalla. Senvuoksi pohjoisvirossa ovat mahdottomia muodot⁴ *höbea, *kevael, *labiad, *vabaik, *lagea, *mageam, *kibealt, **pimeus*⁵ . . . *kalae, *sōnae, *padae, *salue, *pidue, *jōgee, *reege, *käbie . . . *ajaa, *valaa, *vedaa, *kudua, *sidua, *lugea, *väsia, *jagaes, *sōdies, *küsies. Supistumadiftongien toinen tavu on muodostunut ainoastaan pitkän ensimmäisen tavun ehdolla, esim. *valgeid*. Esitettyistä esimerkeistä näkyy sekin, että *D* on saanut tärkeitä tehtäviä *da-* ja *des-*infinitiivin sekä pluraalin genitiivin tunnuksessa. Minusta ei ole epäilemistäkään, että *D*:n leviäminen yli alkuperäisen alansa rajojen on yhteydessä mainittujen fonologisten sekä morfonologisten seikkojen kanssa. Kehityksen yksityiskohdat selviäisivät vaitta, jos meillä olisi käytettävissä joitakin tarkempia muistiinpanoja noilta kriittisiltä vuosisadoilta.

ALO RAUN

¹ Ks. W. MITZKA Deutsche Mundarten, s. 115.

² MITZKA mts. 116.

³ Postilla, s. 277, lause alkaa sanoilla: »On mahdollista, että . . .

⁴ Käytän KETTUSEN mainitsemia esimerkkejä EKÄH ss. 76–77.

⁵ Semmoinen sana kuin *paleus* on keinotekoinen.